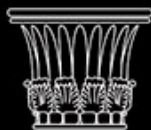

KRÚDY
Egy város
anatómiája

Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet

MŰVÉSZETELMÉLETI SZIMPÓZIUM
2018. OKTÓBER 15-16. | ESERNYŐS GALÉRIA

Krúdy: Egy város anatómiája – Művészetelméleti szimpózium

„A nagyvárosi ködbe, tramway-csengős, robogó bérkocsisos, újságfestékszagú, vasalt pincéres, a város belseje felé kopogón ezerlépésű, álmosan ébredező reggeli Budapestre úgy érkezhetett meg mindenki, mint egy regényhős, akire nagy dolgok várnak a szellőzködő ablakú házak között.” (Krúdy)

Az óbudai Szinbád-teremben rendezett kétnapos szimpózium Krúdy Gyula életműve mentén a TÁRGY, TÉR, TÁVLAT, METSZET, TEXTÚRA, KÉPZET, TOPOSZ és ATTRIBUTUM szekciókban olvassa össze az egykori fővárosi kultúrát és az írói életművet. Az ülészak annyit mutat meg Krúdy Gyulából, amennyit ő mutatott önmagából budapesti anizsjaiban. A nagyléptékű miniatúrjeiben nemcsak egy álarcotat váltó életút és egy nosztalgikus-ironikus életmű érhető tetten, hanem az a közeg is, amely környezetet, keretet és gátat teremtett az író számára. Az 1910 és 1930 közötti budapesti kulturális élet speciális, olykor túl-, máskor alulértékelt urbanisztikáját, városi miliójét és mikrotörténetét Krúdy nyomán, mentén mutatják be a felkért előadók. Az egyes szekciókban az irodalomtudomány képviselői mellett megszólalnak a korszak budapesti urbanisztikáját, anyagi kultúráját, városi életét, fotográfiját, építészetét, komplex vizualitását és zeneiségét kutató szakemberek is.

A nyitóelőadás veti fel a konferencia kulcskérdését. „Lehet-e egy városnak kulturális emlékezete, ha azt bármilyen alakban számon akarjuk kérni egy-egy műtől?” A válaszadásra felkért kutatók nemcsak keresik, értelmezik, de több ízben el is utasítják majd az arra való feleletet, hogy egy közös, nagyvárosi párbeszéd keretében írodják újra Krúdy és Budapest közös és külön emlékezete. Ahogy a plakát, az előadások narratívája, úgy a helyszín is kulturális provokáció. Mennyiben érthető, értelmezhető és érinthető Krúdy városa napjaink Krúdy-városában?

Wesselényi-Garay Andor

Windhager Ákos

Program

OKTÓBER 15., HÉTFŐ

9.30 –10.00   **Regisztráció**

10.00 –10.10   **Köszöntő**

TÁRGY

10.10 –10.15   *Wesselényi-Garay Andor: A konferenciaprogram ismertetése*

10.15 –10.45   *Windhager Ákos: Egy nagyváros szimfóniája – Budapest komolyzenei emlékezete*

10.45 –11.15   *Fráter Zoltán: Életre szóló tanácsok (A Krúdy-novellák „bölcssége”)*

11.15 –11.45   *Viszket Zoltán: „Ódonságok városa” – Óbuda a XX. század első felében*

11.45 –12.15   **Kávészünet**

TÉR

12.15 –12.45   *Lázár Kovács Ákos: A „tárgyak kifejező arca”*

12.45 –13.15   *Wesselényi-Garay Andor: Budapest, mint heterotópia – Az urbanisztikai valóság és a fikció „vetemedése” Krúdy regényeiben*

13.15–14.00   **Ebédészünet**

TÁVLAT

- 14.00 –14.30** *Papp Ágnes Klára:* Krúdy és Baudelaire modernségfogalma
- 14.30 –15.00** *Lövey Gábor:* Nőalakok Vaszary Gábor műveiben
- 15.00 –15.30** *Fehér Anikó:* Az arany meg az asszony – Krúdy Gyula és Kenessey Jenő operája
- 15.30 –16.00** **Kávészünet**

METSZET

- 16.00–16.30** *Szentpéteri Márton:* A tér poétikája Krúdynál
- 16.30–17.00** *Zipernovszky Kornél:* „Évszázados szokásai vannak az éjjelizenének”
A szórakoztató zene Krúdy és kortársai prózájában

OKTÓBER 16., KEDD

- 9.30 –10.00** **Regisztráció**

TEXTÚRA

- 10.00 –10.30** *Kurutz Márton:* Krúdy Gyula film- és hangdokumentumai
- 10.30 –11.00** *Hörcher Ferenc:* Krúdy, a flâneur. Aranykor és hanyatláskultusz Budapesten és az író regényvilágában
- 11.00 –11.30** *Németh Tamás:* Szindbád esélyei – Krúdy esete a fiatalkorú befogadóval
- 11.30 –12.00** **Kávészünet**

KÉPZET

- 12.00 –12.30** *Sturm László: Krúdy Gyula és Andrej Platonov*
- 12.30 –13.00** *Rozsnyai József: Az első világháború évein átívelő folyamatok a magyar építészetben, különös tekintettel a historizáló architektúrára*
- 13.00 –13.45** **Ebédszünet**

TOPOSZ

- 13.45 –14.15** *Uhl Gabriella: „Mit látott Vak Béla szerelemben és bánatban”*
- 14.15 –14.45** *Mórocz Gábor: A „kis Kossuth” Debrecenben „Esettanulmány” a kulturális értelemben vett megértés előfeltételeiről*
- 14.45 –15.15** *Kovács Péter: „...néha nem szerette az erős parfőmöket” Multifenzorialitás Krúdy Gyula Szindbád-novelláiban*
- 15.15–15.45** **Kávészünet**

ATTRIBÚTUM

- 15.45 –16.15** *Dúll Andrea: „...nem árt kimenni a város kapuin kívül, hogy távolról is láthassuk a várost” – Helyélmények, városélmények*
- 16.15 –16.45** *Vadas József: A postakocsitól a villamosig. Járműgyártás Magyarországon a századfordulón és a századelőn*
- 16.45 –17.15** *Saly Noémi: Krúdy eszik*

Helyszín: Esernyős Galéria (1033 Budapest, Fő tér 2.)

Absztraktok

Windhager Ákos

művelődéstörténész, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének tudományos munkatársa, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem óraadó oktatója

Egy nagyváros szimfóniája Budapest komolyzenei emlékezete

Az előadás a Budapestet *programjában* megjelölő klasszikus zenei műveket elemzi a kulturális emlékezet szempontjából. A kutatás kérdése az, hogy az adott zenedarab milyen képet (imázst, zsánert, identitást) jelenít meg saját korának Budapestjéről. Ennek kapcsán tudatosan le kellett választani a kínálózó antropológiai kérdéseket, mint milyen identitáselemek következtében értelmezhető egy darab *budapestiként*, illetve hogy mit jelent a főváros szellemtörténeti jelenségként. A programkutatás során azokból az elemekből indult ki, amelyeket a szerzők maguk ismertettek tudatosan. A cím az egyik legjellegzetesebb identitáselem, s ennek kapcsán az egyidőben fogant, ám különböző esztétikai rendű *Budapest-nyitány* (Molnár Antal) és a *Budavári Te Deum* (Kodály Zoltán) együttes olvasatából ismerszik meg a konferencia főtémája, az 1930-as évek főváros emlékezete. Ugyanez mondható el, ha a felhasznált szöveg tartalmaz konkrét utalást, így kerülhet egymás mellé a *Budai alkony* (Siklós Albert) és az *Ének a városról* (Ránki György) vokális alkotása. A befogadástörténet csak részben ad támpontot a kulturális emlékezetkutatáshoz, példa erre az eredeti pesti dallamokat idéző *IX. (Pesti karnevál) rapszódia* (Liszt Ferenc) és a *PestherCzárdás* (ifj. Johann Strauss). A legbonyolultabb esetek közé tartoznak azon darabok, amelyek bemutatója a főváros jeles eseményeihez kötődnek, de semmilyen budapesti utalást nem tartalmaznak (pl. *BartókTáncszvit*). A politika felől érkező egykori értelmezések olykor azonban még ezeket is telíthetik fővárosi jelleggel, ahogy az

az *Ünnepi nyitány* (Dohnányi Ernő) és a *Halotti beszéd* (Durkó Zsolt) megítélésében látható. Az elemzések során részlet hangzik el az Óbudát alcímeiben megszólító Vécsey Jenő *Krúdy Concertójából* és Kazacsay Tibor *Ének a Margitszigetről* című kantátájából, valamint Hollós Máté *Egyenes adás a háború dúlta Budapestről* című oratóriumából. Az áttekintés és az elhangzó részletek alapján remélhetőleg kialakul egy fővárosi olvasat arról, hogy az ismert könnyűzenei slágerek mellett volt (és lenne) budapesti komolyzenei emlékezet.

Fráter Zoltán

irodalomtörténész, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának egyetemi docense

Életre szóló tanácsok

(A Krúdy-novellák „bölcssége”)

A Krúdy-életmű varázsa nem csupán a múltba merengő körmondatok ábrándos hangulatában rejlik. A mai olvasó számára is vonzó a novellákból áradó élettapasztalat, a szerelemben, vendéglátásban, életvitelben ma is eligazító, érvényesíthető tudás. Különösen az 1920-as évek első felétől egyre inkább terjed Krúdy novelláinak beszédmódjában az általánosságra törekvő, szentenciózus mondathasználat, amely – főleg a *Szindbád megtérése* elbeszéléseinek címeiben – rendre valamely életösszegző, bölcs felismerést, megfigyelést közöl az olvasó számára. Ezek a „mondások” többnyire a monarchia szokásrendjéből leszűrt életelvet, hagyományból eredő tanulságot közvetítenek, s leggyakrabban a gnóma, a Spruch, az aforisztikus közmondás formájában fogalmazódnak meg.

A novellák széles hatókörű „kijelentései” azt a hatást keltik, mintha Krúdy narrátorának a múltból eredő titokzatos, biztos tudása volna az életről. Az olvasó úgy érezheti, csak igazodnia kell a bölcs mondatokhoz, és ő is biztosan tud majd tájékozódni az életben. Noha ezek a mondások inkább metaforikusan értendők,

nem szó szerint, és sokszor önmagukban hordják állításuk ellentétét is, a novellákról író Márai például lelkesen helyesel még az egyik legkülönösebb, bizarr tanácsnak is. „Hogyan is mondod, legokosabb olyan nőt elvenni, kinek első férjét felkötötték? De hiszen ezt magam is pontosan így gondoltam; csak nem tudtam ilyen jól megmondani.”

Az előadás kutatási célja annak vizsgálata, hogy Krúdy elbeszélője hogyan viszonyul a saját maga által hirdetett bölcsességekhez, mennyire érthetők-értendőek ironikusan ezek az útmutató kijelentések? Mind novelláiban, mind publicisztikájában elvégezve a kísérletet, arra az eredményre jutunk, hogy a látszólagos mindentudás, életismeret mögött csak annak vágya van meg, Krúdy elbeszélői éppen úgy tanácstalanok az élet nagy kérdéseiben, ahogyan olvasói is. Ezért viszonyulnak az elbeszélők ironikusan – a tudás hiányának tapasztalatából eredően – a biztos tudást közvetítő kijelentésekhez.

Viszket Zoltán

muzeológus, az Óbudai Múzeum tudományos munkatársa

„Ódonságok városa” – Óbuda a XX. század első felében

Amikor az irodalomban jártas közönség Krúdy Óbudájára gondol, akkor a macskaköves, zezugos utcákat, kisvendéglők és kiskocsmák világát idéző kép elevenedik meg. Vajon így volt ez a valóságban is? Ahhoz, hogy élethű, átfogó és összefüggéseiben világos képet kapjunk Krúdy korának Óbudájáról, célszerű a főváros létrehozásának időszakáig visszatekinteni. Pest, Buda, Óbuda 1873-as egyesítése következtében elindult folyamatok teremtették meg az alapját azoknak a gazdasági változásoknak, amelyek jelentős mértékben megváltoztatták Óbuda ipar- és foglalkozásszerkezeti jellegét, valamint hatással voltak a társadalom és ebből fakadóan a helyi kulturális élet amúgy is színes képének további átalakulására.

A filoxéra pusztító hatása mellett ezeknek a folyamatoknak az eredményeként vált Óbuda egy kamarai mezővárosból az új főváros ipari külvárosává, annak minden előnyével és hátrányával együtt. A gyártelepek kiépítésének és a növekvő létszámban beköltöző munkáscsaládok számára épített házaknak köszönhetően fokozatosan változott a városkép, átalakult a helyi társadalom összetétele, amelynek természetes következményeként a kultúra, a hagyományok, a szokások, a vallási élet vagy akár a mulatozás, szórakozás lehetőségei újabb és újabb elemekkel bővültek. Egy dologban azonban nem történt változás. Óbuda a főváros színpadán továbbra is a legszegényebb testvér szerepét játszotta, játszhatta.

Lázár Kovács Ákos

médiakutató, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar Kommunikáció- és Médiatudományi Intézetének vezetője

A „tárgyak kifejező arca”

A magyar filmtörténet sajátos alkotása Huszárik Zoltán Szindbád (1971) című filmje. Radikális utat választ, lemond az adaptáció elsődleges lehetőségeiről, és nem a konkrét költői anyag, az írott szöveg, hanem eleve a szavak által megjelenített képi valóság felé tájékozódik; fordít a logikán, nem szavakból indul ki, hanem a szavak által a rendező és operatőre által megjelenített „valóságot” veszi alapul és abba helyezi vissza a képeket kiváltó Krúdy-szövegek részleteit. Az előadás Balázs Béla a Krúdy-kortárs valóságelméletével vizsgálja Huszárik Zoltán és Sára Sándor Szindbád-képeit, egyetlen legendát állítva középpontba, a Krúdy-város egységes képének toposzát, városképeket vizsgál, egy városlegenda képi lenyomatait. Helmut H. Diederichs (Balázst idézve) 2001-ben írta Balázs Béla 1924-ben megjelent *Dersichtbare Mensch oder die Kultur des Films*-hez (A látható ember, avagy a filmkultúra) írt utószavában: „a városi lakosság fantáziá-

jában és érzésvilágában a film vette át azt a szerepet, amelyet valamikor a mítoszok, legendák és népmesék tölthettek be”.

Wesselényi-Garay Andor

építész, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének tudományos munkatársa, a Budapesti Metropolitan Egyetem egyetemi docense

Budapest mint heterotópia

Az urbanisztikai valóság és a fikció „vetemedése” Krúdy regényeiben

Már-már unalmas irodalomtörténeti toposz, hogy Krúdy az első nagyvárosi íróink egyike, kinek regényeiben a korabeli Budapest nem pusztán díszlet vagy helyszín, hanem a főhősök életfordulatait konstituáló tényező, mi több az egyes regények nem is oly hallgatólag főszereplője. Krúdy 1898-ban érkezik a fővárosba és lenyűgözi mindaz, ami a gründerzeit Budapestjén fogadja. Mégis eltelik több mint egy évtized, mire Budapest főszereplővé válik regényeiben, mire kidolgozza a hangot, amelyet a mai napig Budapest-szólamként azonosíthatunk. Csakhogy mire felcsendül ez a szólam, addigra ez a szavakból szőtt Budapest már csakis az emlékekben és a nyomtatott papíron létezik. A kor urbanisztikai eseményeinek felidézésével belátható, hogy a millicentenáriumra kiépült Budapest ekkor már nem formai, mint inkább klasszikus városgazdálkodási problémákkal küzd olyan kontextust teremtve, amelyben heterotópiaként tűnik fel a Krúdy-regények emlékvárosa. A helyzet tragikumát mi sem jelzi jobban, hogy Budapest már akkor sincs, amikor Krúdy diadalittasan a városba teszi a lábát. Azzal, hogy 1893-ban eldöntik, két újabb hidat építenek, megpecsételődik a város sorsa. A Ferencz József híd még jól illik 1896-ban a kialakult középkori városszerkezethez. Amikor azonban 1903-ra befejezik az Erzsébet hidat, a történelmi városközpontot is elbontják, megteremtve ezzel a Krúdy-regények nosztalgia- és elmúláskliséit.

Papp Ágnes Klára

irodalomtörténész, a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar nyelv- Irodalom- és Kultúratudományi Intézetének vezetője

Krúdy és Baudelaire modernségfogalma

Baudelaire és Krúdy között aligha feltételezhetünk hatástörténeti kapcsolatot, Krúdyt magát pedig sokkal inkább a Jókai- és Mikszáth-hagyomány felől szokás megközelíteni, mint a francia modernség irányából. Ugyanakkor, ha az időkezelésben, a nagyváros képében, a szemlélődő figurákban, a világ mélyen átpoetizált szubjektív képében megnyilvánuló látásmódjukat tekintjük, akkor már szembeűnő párhuzamokat állíthatunk fel. Az előadás ennek az összehasonlításnak a lehetséges kiindulópontjait vázolja fel Baudelaire modernségkoncepciójából kiindulva mindenekelőtt a modernség reprezentatív figurájának tartott „flâneur” (kószáló) által meghatározott szemlélet- és szubjektumfelfogás szerepét vizsgálva Krúdy műveiben.

Lövey Gábor

Vaszary-kutató, középiskolai tanár

Nőalakok Vaszary Gábor műveiben

Az előadás Vaszary Gábor (1897–1985) pályafutását mutatja be, illetve elsősorban azokat a regényeket, amelyek Budapesten játszódnak, és leginkább a nőalakokra, a pesti Nőre fókuszál.

Vaszary Gábor az 1930-as és '40-es évek egyik legnépszerűbb írója és színpadi szerzője volt. 1924-ben, huszonhét évesen otthagyta a Szépművészeti Akadémiát, és tanulmányútra indult Párizsba. A francia fővárosban írta meg „Monpti” című regényét, amely Magyarországon jelent meg, de csak évekkel később, 1934-ben. E mű a szerző nevét nemcsak itthon, hanem külföldön is ismertté tette. Néhány éven belül rendkívüli népszerűsége tett

szert a saját maga által illusztrált regények, „az erotikus húrokat pengető, ledér vaszaryádák” révén ország-, majd világszerte, hiszen könyveit több mint harminc nyelvre fordították le.

Vaszary Gábor regényeinek és színdarabjainak legfőbb témája a nő. A kiismerhetetlen, megérthetetlen, misztikus lény, akit bájos vagy huncut, ártatlan vagy démoni, romlatlan vagy feslett alakokban újra és újra megrajzol. Műveiben a női nem ezerféle tükröződését pillanthatjuk meg, mindig ugyanazt látjuk, de mindig máshogyan, másmilyenek.

Számos mozaikból áll össze a jellegzetes, mégsem sematikus Vaszary-féle nőalak, a Nő, aki központi figurája az 1930-as, '40-es években játszódó párizsi, budapesti vagy balatoni történeteknek, egyszersmind Vaszary Gábor életének.

A szellemtörténeti (és részben recepciótörténeti) megközelítést konkrét pedagógiai aspektusokkal egészül majd ki.

Fehér Anikó

népzenekutató, karnagy, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének tudományos munkatársa

Az arany meg az asszony – Krúdy Gyula és Kenessey Jenő operája

Nádasdy Kálmán, korának jelentős színházi szakembere, Kodály egykori zeneszerzés szakos növendéke felkérésére készült el az az opera, amelynek aztán rendezője is Nádasdy lett. A mű szövege és zenéje is különleges.

Krúdy nem operalibrettónak szánta a színdarabot, a zeneszerző Kenesseynek, aki Lajtha és Siklós Albert növendéke volt, pedig egyetlen alkotása a műfajban. Prózai alakjában egyszer játszották, megírása után nem sokkal, 1918-ban, nem túl nagy sikerrel.

Az operai változat 1942-ben született, ennek bemutatója 1943. május 8-án volt a budapesti Operaházban a szerző vezényletével. Azóta csak néhányszor vitték színre, de hangfelvétel ké-

szült róla. Remek aktualitás, hogy a Magyar Állami Operaház 2019-ben műsorára tűzi, Tóth Péter Örkény művére írott (Tóték) operájával együtt Káel Csaba rendezésében.

Krúdy színműve egy érdekes feloldású szerelmi háromszöget mutat be. A Kossuth-díjas, a világban sokfelé megfordult zeneszerző, Kenessey Jenő (1905–1976) életművében jelentős helyen van ez az alkotás. Lírai ábrázolás, érzelmek, hangulatok megfestése jellemzi, többen tartják zenei gondolkodásmódját posztimpresszionistának.

„Helyesen érezte meg Kenessey Krúdynam ezt a szívárványt bámuló tekintetét. Krúdy melankolikus, szép mondatainak megfelelőleg nagyon szépen megfestett zenei képeket, szomorúság mondatokat találunk Kenessey muzsikájában. Ötletes zenei gondolatai vannak, hangszerelése ügyes, a képek elevenen váltakoznak” – írja a korabeli kritikus, Vajkay Aurél az ősbemutató után.

Az előadás a mű rövid bemutatása mellett annak fogadtatásáról, bemutatóiról is szól.

Szentpéteri Márton

irodalomtörténész, eszmetörténész, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Elméleti Intézetének egyetemi docense

Krúdy térpoétikája

Az előadás a Krúdy-próza térkonstruáló technikáival foglalkozik, illetve azzal, hogy a Krúdy-hősök identitása milyen narratív terekben formálódik. Az Előadó ebbéli törekvésében azonban nem az irodalomtudományi berkekben megszokott módon kezeli a témát, tehát a regényeket, illetve más narratívákat nem valaha volt történeti terek irodalmi reprezentációjaként értelmezi, hanem az anyagi kultúra-, illetve a designkultúra-tudomány interakciós modellének keretében a téralkotó szubjektum és a szubjektumot formáló tér interakciójának komponenseiként, ahogy tette ezt legutóbb Bethlen Miklós önéletrírásának újraér-

telmezésekor is. Ez az attitűd többek közöttmódot nyithat a szomatikus olvasás új perspektívájának is.

Zipernovszky Kornél

jazzkutató, kritikus

„Évszázados szokásai vannak az éjjelizenének” – A szórakoztató zene Krúdy és kortársai prózájában

A húszas években a magyar nagyvárosokban is megjelent a *jazzband*, a hölgyek és urak shimmyt táncoltak, majd charlestont. A cigányzenekar kezdett kiszorulni a kávéházakból, a szállodák báltermeiből, sőt a harmincas években már az éttermekből és fürdőkből is. Hogyan ábrázolták félmúltra irányuló nézőpontjukból Krúdy és kortársai ezt a jelenségekört? Milyen társadalmi mozgások és esztétikai értékek kötődtek a régi és az új szórakoztató zenéhez Krúdyn kívül Herceg Ferenc, Színi Gyula, Szép Ernő, Kosztolányi Dezső és Kellér Andor 1927 és 1932 között megjelent prózáiban? Milyen „alakok” testesítik meg a zene által közvetített jelentésrétegeket?

Kurutz Márton

filmtörténész

Krúdy Gyula film- és hangdokumentumai

Krúdy Gyula életműve csupán egy karakteres ponton találkozik a filmtörténettel. 1971-ben a Szindbáddal. Ami előtte és utána történt, csupán meddő próbálkozás, noha életművének minden darabja filmre kívánkozik. Vajon mi az oka annak, hogy mindezedáig egyedül csak Huszárik Zoltánnak sikerült megragadnia Krúdy életművét, és neki is csak egy alkalommal? Vajon miért ábrázolhatatlan ma Krúdy Budapestje, és miért csak az akkor

készült filmekben és hanglemezekben szólnak meg hitelesen az író figurái?

Hörcher Ferenc

filozófus, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem egyetemi tanára, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Filozófiai Intézetének tudományos tanácsadója

Krúdy, a flâneur. Aranykor és hanyatláskultusz Budapesten és az író regényvilágában

Az előadás a következő ajánlattal él: tekintsünk Krúdy budapesti kalandjaira úgy, mint egy korabeli riporter különös irodalmi műfajba, költői szépprózába átültetett riportjaira. Ha elfogadjuk ezt az ajánlatot, biztosak lehetünk benne, hogy sok érdekes részletet fedezhetünk fel ezekben a szövegekben arról a városról, amelyről helyszíni szemle formájában kapunk beszámolót. S hogy mi vagy ki bátoríthat bennünket erre a gondolatkíséretre? Nem más, mint maga az író, hisz prózapoétikájában a költői igazságnak a helyszínek hitelessége az egyik legfontosabb garanciája.

De még ha el is fogadja a hallgató az előadás ajánlatát, akkor is felmerülhet benne a kérdés, ugyan milyen általánosabb tanulságok adódhatnak e helyszínrajzok felidézéséből? Az előadás második fele erre a kérdésre próbál választ adni. Azt mutatja meg, hogy a Baudelaire és Benjamin írásai nyomán ismerőssé vált flâneur szerepében Krúdy két korszakról ad számot Budapest életében. Egyrészt az aranykor mítoszát építi, másrészt a hanyatlás mind szembeötlőbb jeleivel szembesíti olvasóit. S a legbosszantóbb az, hogy bár e két korszak egymást követően jelenik meg a város életében, Krúdy szépírói életművében a két korszak egybecsúszik, s épp ennek a kettősségnek lehet döntő szerepe a jellegzetesen fájdalmas Krúdy-nosztalgia hangulatának kikeverésében, hogy egyszerre láttatja ez az oeuvre a várost az aranykor fényeiben fürödve és a hanyatlás kétségbe ejtő jeleit hordozva fáradt vállain.

Németh Tamás

irodalomtörténész, a Pannonhalmi Bencés Gimnázium tanára

Szindbád esélyei

Krúdy esete a fiatalok befogadással

Az irodalomtanítás némely problémái – így a kötelező olvasmányok, az anyagmennyiség, de általában is a taníthatóság kérdései – az elmúlt időszakban szokatlanul nagy nyilvánosságot kaptak. A szakmai és szakmaiatlan viták fókuszában leginkább a *mit?* kérdése áll, amely a magyar irodalmi kánon alapköveit, a kikezdehetetlennek hitt klasszikusokat is egyre erőteljesebben érinti, különösen ha oly mértékben teszik próbára a tanulóifjúság olvasási stratégiáit és elvárásrendszerét, mint Krúdy.

Időszerűnek tűnik tehát annak vizsgálata, hogy vajon *tanítható-e*, illetve *hogyan tanítható* Krúdy; pragmatikusabban fogalmazva: mi a Krúdy-tanítás hozadéka, megtérül-e a pedagógiai befektetés.

Sturm László

irodalomtörténész

Krúdy Gyula és Andrej Platonov

Krúdy sajátos, azonnal felismerhető stílust alakított ki, amely talán alfája és omegája megértésének. Hasonlóan eredeti stílusművész a XX. század első felének orosz irodalmában Andrej Platonov, akinek több főműve csak az 1980-as években látott napvilágot, évtizedekkel a halála után. Ekkortól már nem csak a beavatottak szűk rétege tekinti az egyik legnagyobb modern írónak. Mit fejez ki a magyar alkotó, mit az orosz? Számos hasonlóságot lehet találni első pillantásra oly eltérő világlátásukban, de lényegesek az eltérések is. Ezeknek szegődik nyomába az előadás a két művész összehasonlításával. Kiderül, bár alapvető eltérés, hogy Krúdy a jelen értékvesztésével szemben a múltra,

Platonov pedig egy utópikus jövőre figyel, szinte minden másban párhuzamosnak tekinthető művészetük.

Rozsnyai József

művészettörténész, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója

Az első világháború évein átívelő folyamatok a magyar építészetben, különös tekintettel a historizáló architektúrára

1920–1945 közötti építészetünk több, egymástól markánsan különböző építészeti megnyilvánulás összessége, amelynek két legszélsőségesebb pólusa a historizálás és a Bauhaus elveinek követése. E két véglet között fontos szerepet kapott a késői századforduló építészeti formáit, különösen a *Fiatalok* stílusvilágát követő, illetve azzal rokon tervezői gyakorlat, az utóbbi évtizedekben egyre erősebben kutatott és körvonalazott art deco, a német expresszionizmus hatása vagy a modernnek a Bauhaushoz viszonyítva kevésbé radikális irányai is. E stílusirányok gyökerei az 1918 előtti években keresendők, amire a kutatás már eddig is kisebb-nagyobb alaposággal rámutatott. Kivételt képez az 1920 utáni korszak historizáló – elsősorban neobarokk – építésze, amelyet először Szekfű Gyula kapcsolt össze, szinte azonosított a Horthy-korszakkal, és ennek megfelelően az 1945 utáni építészeti szakirodalomban aligha lehetett pozitív véleményt formálni Wälder Gyula, Fábrián Gáspár és a kor más építészeinek tervezői tevékenységéről. Előadásomban arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a kifejezetten Horthy-korszakbelihistorizálás nem az 1920-as évek terméke, hanem szerves folytatása egy 1910 táján a századforduló új törekvéseitől elfordulva újra a történeti formák felé forduló építészetnek.

Uhl Gabriella

irodalom- és művészettörténész, a Budapesti Metropolitan Egyetem Design Intézetének egyetemi docense

„Mit látott Vak Béla szerelemben és bánatban”

Krúdy Gyula atmoszférateremtő képessége meglepi és lenyűgözi az olvasót. Kései vizuális interpretátorai megpróbálták képekbe önteni az író által teremtett világot. Az előadás azonban nem ezeket a művészi szándékkal megalkotott Krúdyvilágokat keresi és elemzi, hanem a korabeli kismesterek művei, elsősorban sokszorosító grafika alapján próbálja meg rekonstruálni azt a környezetet, amely Krúdyt körülvette és ihlette. Számba veszi azokat a vizuális kliséket, amelyek az író idejének vizuális tömegkultúrájában működtek, hatottak és amelyeket Krúdy beépített, megaranyozott és misztifikált írói gyakorlatában.

Mórocz Gábor

irodalomtörténész

A „kis Kossuth” Debrecenben. „Esettanulmány” a kulturális értelemben vett megértés előfeltételeiről

A „kis Kossuth” – azaz Kossuth Lajos fia, Kossuth Ferenc, a sikeres hídépítő mérnök – apja halála után, negyvenöt esztendőskülöldi tartózkodást követően kezd új életet egy számára egyszerűen régi és új, ismerős és idegen országban, Magyarországon. Érdemi politikai tapasztalatok híján némileg meggondolatlanul arra törekszik, hogy egyik pillanatról a másikra nemcsak legendás apja örököséként, hanem saját jogon is tekintélyes pozíciót vívjon ki magának a magyar (pontosabban osztrák–magyar) közéletben.

Kossuth Ferenc imént felvázolt pályafordulatát mutatja be Krúdy Gyula történeti hitelességre törekedve, ugyanakkor romantikus túlzásoktól és iróniától sem mentesen egyik kevésbé ismert,

kissé publicisztikus hangvételű prózai munkájában, amelynek címe: A Kossuth-fiúk vagy egy nemzeti küzdelem regénye.

Krúdy művében különös hangsúlyt helyez annak bemutatására, milyen nehézségekbe ütköznek Kossuth Ferenc (és a köréhez tartozók) nagyratörő elképzelései. Megörökíti többek között Kossuth Ferenc 1894. év végi debreceni látogatását, amelynek során nyilvánvalóvá válik, hogy a kiváló népszónokként ismert „nagy Kossuth” fia – a hazai közegben – szociokulturális szempontból a legkevésbé sincs előnyös helyzetben. Hátrányai részben nyelvi természetűek, részben pedig egy általános kulturális inkompetencia összefüggésében értelmezhetőek. Nem tudja dekódolni például egy Magyarországon 1849 után közismertnek nevezhető népies műdal aktuális „üzenetét”, mert egykori emigránsként nem ismeri a dal megértésének feltételét jelentő kulturális kontextust. A kommunikációs zavart Krúdy mesterien ábrázolja, és ezen a ponton alakul át az író dokumentumokra épülő, szabályszerű krónikája izgalmas deromantizáló, dezillúziós regénnyé, modern eposzparódiává.

Kovács Péter

a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem doktorandusz hallgatója

**„...néha nem szerette az erős parfümöt” – Multiszenzorialitás
Krúdy Gyula Szindbád-novelláiban**

A Krúdy-életműben – hasonlóan Kosztolányi *Esti Kornél*-szövegeihez – kitüntetettszerepe van a *Szindbád-novelláknak*, melyek nem csupán a korszakban meghatározónyugat-európai irodalmak narratív sajátosságait viselik magukon, hanem sok ponton referenciális szerzővel is párhuzamot mutatnak. Előadásomban a designkultúra-tudományértelmezői gyakorlatát (Szentpéteri 2010) érvényesítem, azon belül is legfőképp a Richard Shusterman által megalkotott szómaesztétika (Shusterman 2015) elméleti keretét működtetem, és ennek perspektívájából olvasom újra a *Szindbád-novellákat*.

Amellettérvelek, hogy Szindbád alakjához, és (fiktív) világtapasztalatához szerves módon hozzátartozik az az egyszerre ismeretelméleti és esztétikai gyakorlategyüttes, amelynek értelmében a főszereplő a különböző tereket és alakokat a teljes testre ható érzetegyüttesek által tapasztalja meg, és teszi önmaga számára esztétikai élménnyé. Az előadás nem törekszik a teljes szövegkorpusz vizsgálatára, sokkal inkább bizonyos csomópontokra épít az érvelését.

Dúll Andrea

környezetpszichológus, egyetemi tanár, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Karának általános dékánhelyettese

„...nem árt kimenni a város kapuin kívül, hogy távolról is láthassuk a várost”¹ – Helyélmények, városélmények

A környezetpszichológiában alaptétel, hogy az ember érzelmi szálakat (például helykötődést) fejleszt ki, tart fenn és fejez ki az általa használt valós, elképzelt vagy akár mítikus terekkel, tárgyakkal kapcsolatban. A helyélmények, és ezen belül a városélmény összetett és izgalmas szerepet játszik a világban való eligazodásban, az én és a csoport társadalmi térben történő elhelyezésében, a környezeti önszabályozásban, valamint a személyes, a csoport- és a kulturális (hely)identitásban. Az épített környezet (város) és az ember (város lakók) egymástól függetlenül nem értelmezhetők. „[A városban] semmit sem tapasztalunk önmagában, hanem mindig a környezettel való kapcsolatában.”² A helyélmények az emberekre születésüktől kezdve erős hatást gyakorolnak annak ellenére, hogy általában nem tudatosulnak. A helyek tudatos megélésében izgalmas szerepe van a helyekről való mesélésnek és az irodalomnak. Az olvasóban a helyek

---

¹ Krúdy Gy. 1924. Pest az első este. In *Pest-budai hangulatok* (pp. 9–12). Budapest. Alinea Kiadó. p. 9.

² Lynch, K. 1960. *The image of the city*. Cambridge. MIT Press. p. 1.

szempontjából nem irányított kogníció folyamata alakul ki. Megengedhetjük magunknak, hogy aktív figyelmünk „leváljon” a közvetlen környezetről, miközben inspiráló, fantáziakeltő külső ingerek érnek bennünket. A helyélmény narratívájának átélésekor „a félelmet és a zűrzavart felválthatja a helyszín gazdagságában és erejében található öröm”³.

Vadas József

professor emeritus, művészettörténész, a Budapesti Metropolitan Egyetem Design Intézetének egyetemi tanára

A postakocsitól a villamosig – Járműgyártás Magyarországon a századfordulón és a századelőn

Krúdy Gyula regényei jobbára városi környezetben (Budapestben) játszódnak. Zömmel belső terekben (kávéházak, kocsmák, éttermek, kisebb részben egykor jobb viszonyokat látott udvarházak vagy szerény polgári otthonok világában), de a helyszínek között a szereplők – az író hősei – folyamatosan közlekednek. Krúdy nosztalgikus-ábrándos világának jegyében inkább fiákeren és konflison, amit akkoriban kocsinak mondtak, esetleg omnibuszon és lóvasúton. Legkevésbé az 1900-tól már menetrendszerűen közlekedő villamoson, a tízes évek derekán forgalomba állított autóbuszon vagy a húszas évektől nálunk is meghonosuló gépkocsin. Ez az apropója előadásomnak, amely a hazai járműgyártás és -tervezés e korai korszakáról kíván a szoros értelmében – lehetőség szerint korabeli fotókkal illusztrált – képet adni. Az ágazat legfontosabb produktumainak/műhelyeinek bemutatásával azt a fejlődést érzékeltetve, ahogy a lóvontatta kocsik szerkezete, formavilága számos elemében tovább öröklődik az első gépi meghajtású járműveken, amelyek aztán az új technológiák és funkciók hatására fokozatosan elnyerik sajátos dizájnjukat.

---

³ Lynch, 1960. i. m. p. 2.

Saly Noémi

irodalomtörténész

Krúdy eszik

Az a húsleves meg a velőscsont Szindbád asztalán úgy beleégett a szemünkbe-agyunkba, hogy fel sem tesszük a kérdést: valóban az az érzéki gourmet volt-e Krúdy Gyula, akinek a film nyomán gondoljuk. Előre megmondom: nem. A nyíregyházi kispolgári gyerekkor, a podolini atyák spártai menzája, a vidéki bohémtyányák másnapos kenyere után Budapesten sem volt túl gyakran része dús lakomákban, bonyolult ételkölteményekben. Az alkoholtól és a rendszertelen étlettől, állandó éjszakázástól gyomorbeteg lett, ha tehette se ehette azokat a fogásokat, amelyeket némelyik hőse oly jó étvággal fogyaszt. Előadásomban egyrészt vázlatosan föltérképezem azokat a budapesti háztartásokat és profi vendéglátóhelyeket, amelyek az író étkezéseinek helyszínei voltak, másrészt számba veszem azokat az ételeket, amelyeket írásai alapján a kedvenceinek tekinthetünk. Ez utóbbiak kapcsán bizonyos szimbolikus jelentések is megmutatkoznak.

A borítón szereplő fényképet Bujnovszky Tamás készítette.

JEGYZET

A series of 25 horizontal dotted lines for writing notes.

Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet

ESTÉK A HILD-VILLÁBAN MŰVÉSZETELMÉLETI ELŐADÁS-SOROZAT

140 éves a fonográf

2018. szeptember 6. | 18:00

WINDHAGER ÁKOS:

Moór Emánuel és a marketing

2018. szeptember 20. | 18:00

PAP JÁNOS:

„Verba volant, scripta manent”.
Viaszba karcolt hangok
– a fonográf, az első mechanikus
hangrögzítő és -visszajátszó

2018. október 4. | 18:00

JUHÁSZ ZOLTÁN:

A hosszúfurulya felélesztése
és a fonográf

2018. október 18. | 18:00

PÁVAI ISTVÁN:

A fonográf előnyei és hátrányai
a népzene kutatásban

2018. november 8. | 18:00

ÁRENDÁS PÉTER:

Lajtha László erdélyi gyűjtései

2018. november 22. | 18:00

SEBŐ FERENC:

Vikár Béla és a fonográf

2018. december 6. | 18:00

FEHÉR ANIKÓ:

Edison Amerikában és Magyarországon

HILD-VILLA
az MMA Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet székháza

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA